

Urfa Milletvekili Razi Soyer'in, Guleman Kromlarını keşfeden Abdullah Hüsrev Güleman'a ikramiye verilmesi hakkında kanun teklifi ve Ekonomi ve Bütçe Komisyonları raporları (2/27)

27 . I . 1947

Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yüksek Makamına

Guleman Krom madenlerini keşfetmiş olan Yüksek Maden Mühendisi Abdullah Hüsrev Güleman'a bu büyük hizmetine karşılık bir ikramiye verilmesi dair hazırladığım kanun teklifini gerekçesiyle birlikte sunuyorum. İcaabının yapılmasına müsaade buyurulmasını saygularıyla rica ederim.

Urfa Milletvekili
Razi Soyer

Gereke

Aziz yurdumuz, çeşitli ve iyi vasıflı madenleri bakımından da Dünyanın en kıymetli yerlerinden biridir. Hal böyle iken çok yakın zamana kadar ciddi tetkikata girişilmemiş bulunduğu için yeraltı madenlerimizden lâyıkiyle istifade olunamamıştır. Fakat 1935 senesinde M. T. A. ve Etibank Müesseselerin kurulması ile hem esaslı araştırmalara başlanmış hem de meşruf madenlerimiz iktisadi bir şekilde işletilmekte bulunmuştur. Bu iyi teşebbüsler cümlesinden olarak 23 . VI . 1942 tarihinde neşredilen 4268 sayılı Kanunun kabul edilmesi ve bu kanunun 4 ncu maddesi mucibince, işletmeye elverişli Maden keşfedenlere ikramiye vadedilmiş bulunması, Maden arayıcılarımızı teşvik eden ve netice olarak memleketimizin madencilik bakımından da inkişafına yardım edecek olan isabetli kararlardandır.

Sözü geçen maddenin hükümlerine göre bilgileri ve gayretleri ile devletimize değerli bir maden ve binnetice mühim bir servet kazandıranlar yalnız mânevi bir zevk duymkla kalmıyacak, memlekette temin ettikleri menfaat nispetinde bir ikramiye ile mükafatlandırılacaklardır. Fakat Büyük Millet Meclisimizin ve Hükümetimizin kadirşinaslığını madencilik sahasında ortaya koyan bu kanun Krom Güleman madenlerinin keşfinden sonra neşredilmiş olduğu için mezkûr Güleman Krom madenlerini keşfeylemiş bulunan zata o kanun maddi bir mükâfat temin edememekte ve bu sebepten o kıymetli hazineyi meydana çıkaran ve bunu devlete kazandırmış olan zat şimdi yalnız o büyük hizmetiyle iftihar etmekte ve fakat ikramiyeden mahrum ve buna muhtaç bir vaziyette bulunmaktadır.

Diyarbakır hattı üzerindeki Maden İstasyonunun 25 km. kadar Kuzey doğusunda kâin olan bu Krom Madenleri M. T. A. ve Etibank Müesseselerindeki resmî kayıtlara müstenit olarak aldığım mâlumata nazaran M. T. A. Enstitüsünün Başmüşaviri iken yaş haddini doldurmuş olması hasebile beş ay evvel 1946 Ağustos ayında emekli çıkan Yüksek Maden Mühendisi Abdullah Hüsrev tarafından Birinci Dünya Harbi sıralarında ve Ergani Bakır Madeni İşletme Müdürü bulunduğu esnada keşfedilerek usulü dairesinde bir raporla ve haritası ile hükümete bildirilmiş ise de o harb zamanlarının birçok gaileleri yüzünden Hükümet bu iş hakkında ciddi bir tetkik yaptırılmamış, yalnız usulen maadini meşrufe meyanına ithal eylemekle iktifa etmiştir. Nihayet 1935 Yılında Diyarbakır hattının maden istasyonuna varması üzerine M. T. A. Enstitüsü tarafından Güleman madenlerinin

katî etüdleri yaptırılarak işletilmesi karar altına alınmış ve ihtiyazı Etibanka verilerek 1936 senesinde işletmesine başlanmıştır.

Devletimizin dış siyaseti üzerinde dahi çok mühim ve müspet tesirleri görülmüş olan bu kromlarımızdan 1936 yılı iptidasından 1945 yılı nihayetine kadar geçen zaman zarfında (657 124) ton parça krom cevheri istihsal olunmuş ve yine o müddet içinde bunlardan (592 709) tonu Almanya, İngiltere, İspanya, İsveç ve Norveç'e satılarak (25 998 603) Türk lirası elde edilmiştir. Bundan başka 1946 senesi Ekim ayı sonunda henüz satılmamış daha 102 065 ton parça krom cevheri stok halinde mevcut bulunduğu ve bunların kıymeti de enaz 5 milyon lira tutacağı anlaşıldığına göre bu da ilâve edilince şimdiye kadar istihsal edilmiş olan parça krom cevherinin memleketimize (25 998 603 × 5 = 30) milyon liralık bir menfaat temin eylemiş bulunduğu görülür. Bu yekûna tuz halinde olup Tenörü ve binaenaleyh kıymeti nispetine düşkün olduğu için fakir cevher denilen ve şimdi stok halinde mevcudu 211 019 tonu bulan krom cevherinin kıymeti dâhil değildir. Öğrendiğime göre bahis mevzuu olan Guleman Krom Madenleri yalnız memleketimizin diğer muhtelif yerlerindeki krom madenlerinden değil, Dünyada kromların ekserisinden daha üstün evsafı haiz olduğuna ve miktar itibariyle de fevkalâde zengin bulunduğuna göre, Yurdumuza çok uzun seneler boyunca daha pek çok milyonlar temin edecek pek mühim bir servet kaynağıdır.

Bu kıymetli hazineyi keşfetmiş bulunan Maden Mühendisi Abdullah Hüsrev'e şimdiye kadar hiçbir ikramiye verilmemiş, yalnız o zamanki İktisat Vekâletinin tensip ve teşviki ve Etibankın delâletiyle evvelece Tümer olan soyadı değiştirilerek kendisine bilhüküm Guleman soyadı verilmiştir.

Bu tarzda takdir ve taltif edilmiş olması her ne kadar gerek kendisine ve gerek evladı ve ahfadına mânevi büyük bir şeref temin eylemiş ise de yaş haddi dolayısıyla 1946 senesi Ağustosunda emekliye ayrılmış olan ve binaenaleyh şimdi almakta bulunduğu yüz küsur liralık emekli maaşıyla geçim zorluğuna uğramış bulunan bu zata mezkûr soy adı hediyesinin maddi hiçbir yardımı dokunmadığı ve dokunamayacağı aşikârdır.

4268 sayılı kanunun intişarından sonra keşfedilmiş veya edilecek olan Madenlerin, Cins, evsaf ve miktar bakımından Guleman Krom madenlerine kıyas kabul etmez derecede ehemmiyetsiz de olsa işletmeye elverişli bulunmaları dolayısıyla kâşiflerine kanuna uyularak lâyük oldukları ikramiyelerinin verildiğini gören ve görecek olan bu zatın sırf kanunun muahhar olması hasebile kendisinin öyle bir ikramiyeden mahrum kalmasından doğacak azap ve inkisarı elbette çok derin olacak ve bu ihtiyar halinde uğradığı geçim zorlukları bu tessürlerini bir kat daha arttıracaktır.

Maden işleriyle alâkâlı bazı kimselerden işittiğime göre Linyit gibi Kroma nispeten çok ucuz bir madeni keşfetmiş olanlar, onun işletme ihtiyazını devren almak isteyenlerden, istihsali mümkün görülen beher tonu için en az 25 kuruş keşif hakkı almaktadırlar.

Linyite nispetle kıymeti çok yüksek ve miktarcâ da fevkalâde zengin olan bu krom madenini keşfettiği için bu zata o nispet dairesinde çok büyük bir meblâğ verilmesi mümkün ve vârit değilse de şimdiye kadar istihsal edilmiş bulunan Guleman Kromlarının enaz bedeli olan 30 milyon liranın binde biri bile 30 bin lira tuttuğu gözönünde bulundurularak yüksek Mühendis Abdullah Hüsrev Guleman'ın 4268 sayılı Kanunun hükümleri dairesinde Bakanlar Kurulunca münaşip görülecek bir ikramiye ile taltif edilmesi çok değerli hizmetinin bir mükâfâtı olacak ve bu kıymetli fen adamımızı **hiç olmazsa bir** ev sa edecek ve bu ihtiyarlık zamanında kendisini az çok bir refaha kavuşturacaktır.

Ekonomi Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Ekonomi Komisyonu

Esas No. 2/27

Karar No.

10 . II . 1947

Yüksek Başkanlığa

Urfa Milletvekili (Razi Soyer) in Guleman Krom madenlerini keşfetmiş olan Yüksek Maden mühendisi Abdullah Hüsrev Guleman'ın 4268 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin son fıkrasından istifade etmesi hakkında hazırladığı tasarı Komisyonumuzca incelendi :

Bu tetkik esnasında tasarı sahibi Razi Soyer, Ekonomi Bakanlığı mümessili, Maden Tetkik Arama Genel Müdürü adı geçen madeni işletme imtiyazı sahibi Etibank mümessili hazır bulundu ve kendilerinden izahat alındı.

Tasarı sahibi Razi Soyer gerek izahatında, gerek yazılı gerekçesinde :

Şark Kromları Müessesesi namı altında Etibank tarafından işletilen Krom madenlerinin elveyim yaş haddini doldurması dolayısıyla tekaüde sevk edilmiş olan Abdullah Hüsrev Guleman tarafından keşfedildiğini, bu sayede mekşuf madenler meyanına ithal edilerek imtiyazdan Devletin faydalanması sayesinde bugüne kadar 25 küsür milyon liralık bir dövizden Hazinesin istifade ettiğini halbuki Abdullah Hüsrev'in yalnız soyadını almakla kaldığını ve bilâhara çıkan 4268 sayılı Kanunla mümasil hallerde maden keşfeden memurlara bir ikramiye verildiğini, Abdullah Hüsrev Guleman'ın bugün bu kanundan istifade edemediğinden bu ikramiyeden mahrum kalarak eüzi bir tekaüdiyeye müftakir bulunduğunu söylemekte ve gelecek nesle de bir örnek olarak bu ikramiyeden istifade ettirilmesi istenilmektedir.

Komisyonumuzca alâkadarların ibraz ettikleri vesikalar görüldükten ve kendileri dinlendikten sonra evvelâ aşağıdaki cihetler tesbit edilmiştir.

1. — Abdullah Hüsrev Guleman, 3 Şubat 1331 tarihinde bir dilekçe ile Guleman'daki Krom madenini keşfettiğini tesbit ve bunun (Hükümet) namına tescilini istemiştir.

2. — Abdullah Hüsrev 1935 senesinde (M. T. A.) nun kurulması üzerine bunun işletilmesini istiyerek madenin ilk hamlede işletilmesine âmil

olmuştur.

3. — Bugünkü imtiyaz sahasının haritasıyla Abdullah Hüsrev'in keşif sırasında verdiği harita arasında intibak vardır.

4. — Bu maden Fethiye ve Dağardı Krom madenleri gibi Türkiyenin diğer krom havzalarıyla kıyas edilmeyecek zenginlikte olduğu ve gerek rezerve ve gerekse tenör bakımından dünyanın en başta madenlerinden olduğu anlaşılmuştur.

5. — Bu zengin madenin işletilmesi sayesinde 1946 sonuna kadar Hazineye 26 milyon lira kadar bir döviz temin ettiği görülmüştür.

6. — Abdullah Hüsrev'in bu işten hiçbir ikramiye almadığı tesbit edilmiştir. Bu cihetleri tesbit ettikten sonra Komisyonumuz.

4268 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin son fıkrasından istifade ettilerik ikramiye aldığı takdirde yeni birçok iddia sahiplerinin meydana çıkıp hak iddia etmeleri mevzuunu müzakeretmiş ve Türkiye'de cevher yatakları içinde Guleman ayarında bir maden daha mevcut olmadığından bu hususun vârit olmadığı ve olsa bile Büyük Millet Meclisinin bu cihetleri tetkik etmesine mâni olamayacağı neticesine varmış ve bu mahzuru vârit görmediği ve 4268 sayılı Kanunun neşrinden sonra kroma nispetle daha ehemmiyetsiz madenler kâşiflerine memur olanlara dahi ikramiye verildiğini görmüş kâşifin muztar vaziyette olduğu tesbit edilmekle beraber muztar olmasa dahi Hazineye 25 milyon lira gibi bir varidat kaynağı bulan bir zata bir ikramiye verilmesi lâzımgeldiği neticesine (oybirliğiyle) varmıştır. Bu neticeye varan Komisyonumuzun kararında (Gulemandan daha fakir olan Dağardı Madeni kâşiflerinin o madeni 90 bin altına Almanlara sattığını Abdullah Hüsrev tarafından bu inkân mevcut iken bu yola gitmeyip daha ilk istidada Hükümet namına tescil) istemek gibi vatansaver harekete karşı Türk Milletinin kadirşinashğı olacağı fikri büyük bir âmil olmuştur.

Maddelerin müzakeresine geçen komisyonumuz birinci maddeyi aşağıdaki şekli vermek suretiyle vuzuhlandırmış 2 ve 3 ncü maddeleri aynen kabul etmiştir.

Bütçe Encümenine verilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.
Ekonomi Ko. Başkanı Y.

Sözcü
Gaziantep
C. S. Barlas

Kâtip
Zonguldak
N. Kromer

Ankara H. Athoğlu	Çorum N. Yücer	Elâziğ M. Arpacı
Gaziantep C. Alevli	Kayseri Ö. Taşçıoğlu	Malatya A. Taşançıl
Ordu M. Furtun	Balıkesir A. Ağabeyoğlu	Manisa M. Alakant
İmzada bulunmadı. Bursa F. Yılmazipek		

Bütçe Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Bütçe Komisyonu
Esas No. 2/27
Karar No. 74

15 . V . 1947

Yüksek Başkanlığa

Guleman Krom madenlerini keşfetmiş olan Yüksek Mühendis Abdullah Hüsrev Guleman'a bu hizmetine karşılık olarak bir ikramiye verilmesine dair Urfa Milletvekili Razi Soyer tarafından yapılan kanun teklifi Ekonomi Komisyonu raporiyle komisyonumuza tevdi buyurulmakla teklif sahibi ile Ekonomi Bakanlığı adına Maden Genel Müdürü ve Maden Tetkik Arama Enstitüsü Genel Müdüğü ile Etibank'ın yetkili temsilcisi ve Maliye Bakanlığı adına Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürü hazır oldukları halde incelenip görüldü.

Komisyonumuzda yapılan açıklamalardan ve teklif sahibinin gerekçesinin incelenmesinden anlaşıldığına göre birinci cihan harbi sıralarında Ergani Bakır madenleri İşletme Müdürü bulunan Yüksek Mühendis Abdullah Hüsrev Guleman tarafından keşfedilen Guleman Krom madenlerini, o tarihte kendi namına tescilni yaptırarak büyük menfaatler temini imkânına malik olan kâşif bunu yapmıyarak büyük bir vatanseverlikle Hükümet namına tescilini yaptırmış ve aradan uzun yıllar geçtikten ve Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün teşekkülünden sonra katı etüdler yapılmış ve Abdullah Hüsrev'in o zaman verdiği raporlara ve sahaya mutabık olarak keşfiyet ve kemiyet itibariyle çok zengin bir durumda olduğu anlaşılmış olan bu maden Etibank'a devredilerek işletmeye başlanmıştır. Ma-

den bugüne kadar Devlete 30 milyon civarında bir döviz temin ettiği gibi gelecekte de bunun bir kaç mislini sağlayacağı verilen izahlardan anlaşılmıştır.

Teklif sahibinin, bu çok değerli madeni keşfeden ve büyük bir feragatle Devlete mal eden ve halen çok az bir emekli aylığıyla geçim sıkıntısı içinde bulunan Abdullah Hüsrev Guleman'a 4268 sayılı Kanununun hudut ve şümulü içinde Bakanlar Kurulu kararıyla bir yardım yapılarak taltifini temin maksadiyle bu teklifi yaptığı izah edilmiş ve komisyonumuzun 4268 sayılı Kanundan sonra keşfedilen ve keşifleri kanunun dördüncü maddesine uyan hallerde kanunda belirtilen nispet dairesinde bir keşif hakkı alındığı da gözönünde bulundurularak bu çok önemli krom havzasının en müsait menfaat şartlarına rağmen Devlete maleden Abdullah Hüsrev'e de Bakanlar Kurulunun takdir edeceği bir nispet dairesinde bu haktan istifadeyi sağlamağı komisyonumuz da uygun görmüş ve tasarını Ekonomi Komisyonunun değiştirisi dairesinde aynıyle kabul etmiştir.

Kamutayım onayına arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan Edirne M. N. Gündüzalp	Başkan V. Bu rapor Sözcüsü Diyarbakır C. Ekin	Diyarbakır V. Dicleli
-------------------------------------	---	--------------------------

Kâtip
Ankara
F. Öymen
Aydın
R. Alpman

Afyon K.
M. Aşkar
Balıkesir
E. Altan

Ankara
C. Gölet
Bursa
S. T. Arsal

Diyarbakır
Ş. Uluğ

İzmir
S. Dikmen
Yozgad
S. İçöz

Kastamonu
M. Akalın

URFA MİLLETVEKİLİ RAZİ SOYER'İN
TEKLİFİ

*Guleman kromlarını keşfeden Yüksek Mühendis
Abdullah Hüsrev Guleman'a ikramiye verilmesi
hakkında kanun teklifi*

MADDE 1. — Guleman krom madenini keşfetmiş olan Yüksek Mühendis Abdullah Hüsrev Guleman'a 4268 sayılı Kanunun hükümleri dairesinde bir ikramiye verilmesi kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun yayım tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EKONOMİ KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

*Guleman Kromlarını keşfeden Yüksek Mühendis
Abdullah Hüsrev Guleman'a ikramiye verilmesi
hakkında kanun*

MADDE 1. — Guleman Krom madenini keşfetmiş olan Yüksek Mühendis Abdullah Hüsrev Guleman'a 4268 sayılı Kanunun 4 ncü maddesi hükümleri dairesinde bir ikramiye verilir.

MADDE 2. — Teklif sahibinin 2 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Teklif sahibinin 3 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.